
ПРОГЛААС

Издание на Филологическия факултет
при Великотърновския университет “Св. св. Кирил и Методий”

кн. 1, 2014 (год. XXIII), ISSN 2367-8585

РЕЦЕНЗИИ

КОЛЕДНИТЕ ПЕСНИ НА ХЪРЦОИТЕ

**„Хърцои, том I – Коледни песни“, Съставител и редактор:
проф. д-р Тодор Моллов, изд. РИМ – Русе, ИИК „РОД“,
Русе 2013, ISBN 978-954-476-062-5**

През 2013 година излезе сборникът “Хърцои, том I – Коледни песни”, посветен на 70-годишнината на проф. д.ф.н. Анчо Калоянов. Сборникът съдържа 1282 коледни песни на старото местно население от Русенско и Беленско и на подбрани селища от Свищовско, Кубратско и Тутраканско. Голяма част от песните (1046) са взети от фолклорния Архив на Катедра “Българска литература”, създаден от проф. Анчо Калоянов и попълван в продължение на четиридесет години от него и неговите студенти и ученици.

Съставител и редактор е проф. д-р Тодор Моллов. Освен песните, сборникът съдържа описание на коледуването в района, изготвено на базата на сведения от фолклорния Архив на Катедра “Българска литература” от д-р Светла Дживтерева. Доцент д-р Николай Ненов е направил описание на коледуването в Русе, което още през 60-те години на XIX век се оформя като специфична част от градската традиция, активно участваща в изграждането на местната идентичност.

“Хърцои, том I” няма аналог сред издадените до този момент сборници с български фолклор. В него за първи път е представено богатството от песенни мотиви само от един обред и изцяло от една етнографска група – хърцои. По този начин е постигната заявената от неговия съставител и редактор проф. д-р Тодор Моллов цел: “Да

представи в пълнота многообразието и специфичните особености на функционирането на един регионален вариант на общоетничния коледен цикъл и обредната система.” (с. 11) В уводните си думи към сборника Тодор Моллов е изяснил основните принципи, от които се е ръководил, при подредбата текстовете. В хронологичен ред са представени печатните източници с песни от същия регион, използвани в сборника, както и историята на събиране на архивните материали. Информацията за всяка песен е поставена след нея, а подробни данни за селищата, записвачите и информаторите са изнесени в таблица в края на книгата.

Сборникът е уникален и по начин на подредба на текстовете. Песните са подредени не според мястото им в обряда – “на стопанин”, “на стопанка”, “на мома” – а по мотиви. По този начин е постигната прецизност при установяването на тематичния състав на коледния песенен цикъл на хърцоите, което да послужи при бъдещи проучвания на тази етнографска група. На първо място са поставени песни, в които коледарите се “самоописват” като участници в обряда. Тук са песните за събирането на коледарската дружина и мотиви, които семантизират елементи от организацията на обряда: избор на водач, който ще прави Коледата по поръка на Господ; трапезата у царя; мотивът за пътуването в коледната нощ, чиято цел е донасяне на добри вести във всяко домакинство. Следващите песни също представят идеите на обряда, но от гледната точка на дома и семейството, което очаква “добри гости коледари”. Това са мотивите за подготовката на мома или невеста за посрещането на коледарите, за пригответените за тях дарове, за богатството на домакина. След тях е представен големият цикъл от песни, свързани с главното събитие на празника Рождество Христово “Замъчи се Божа майка”, “Божа майка (светец) проклева дърво”, “Майка (Божа майка) търси своя изгубен син”. Следват мотиви, свързани с ролята на светците за установяването и поддържането на реда в света, и такива, в които се описват представи за света на мъртвите души като: “Чер галунчец съгражда Света гора, Рай манастир с три врати”, “Светец съгражда манастир или черква”, “Мъртвите души в Рай Божи” и др. Събрани в единен блок, тези песни утвърждават пред нас водещата роля на Православното християнство за очертаването на моралните и естети-

чески категории, с които нашият народ описва света, и за формирането на българския светоглед, благодарение на който отделният човек осмисля себе си и своите близки като част от един справедлив, устроен по Божията воля свят.

Следващите теми са въведени с мотивите за Змееборството на Добър юнак или светец, следвани от песните за Дан войвода, за отношенията между младите, свързани с любовни задявки, избор на мома или момък, перипетии и превращения, за овчари и земеделци. Отделна малка група сред тях оформят песните за облози и състезания, представена основно от мотивите “Мома и славей се надпяват”, “Слънце и мома се надгриват”, “Слънце и юнак се надварват” и “Добър юнак гони сур елен”. В архаичните сюжети, вградени в основата на тези песни, се преплитат вяра и поезия, за да дадат израз на българската Картина за свят, на представата ни за ред, за праведно и грешно, за красота, добро, за скритите значения на всичко около нас.

В последната част на сборника са публикувани 69 текста на коледарската благословия, която е и най-представителната част на обряда. Нейното място е продиктувано от мястото ѝ при коледуването в дома – в края след изпяването на песните тя е изричана от царя на коледарите. Тези финални текстове оформят окончателно тежестта и значението на сборника както по отношение на изчерпателното представяне на коледните песни на старото местно население от Русенско, така и за бъдещи изследвания в областта на фолклора, етнографията, етнологията и свързаните с тях науки. А нас, читателите си, книгата оставя с добрите вести за Божията благословия, изречена с думите на българската мяра за ред и добруване, които да отнесем в дома си.

Светла Дживтерева